

Doing Business Kapsamında Güney Afrika'nın Performans Analizi (2016-2020)

Alper YALÇIN
Kafkas Üniversitesi
alperyalcin36@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-5930-7021

Halil Özcan ÖZDEMİR
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
hozcanoazdemir@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0021-3618

Sevda YALÇIN
Kafkas Üniversitesi
sevdayalcin3636@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7584-6180

Araştırma Makalesi

DOI:...

Geliş Tarihi: 27.02.2021

Kabul Tarihi: 15.03.2021

Atıf Bilgisi

Yalçın, A., Özdemir, H.Ö., Yalçın, S. (2021). Doing Business Kapsamında Güney Afrika'nın Performans Analizi (2016-2020), *Ahi Evran Akademi*, 2(1), 40-52

ÖZ

Global kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen endeksler konularına göre ülkelerin finansal, ekonomik, sosyal, beşeri, askeri vb. kapasitelerine dair tespit, gözlem ve analizler gerçekleştirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu endekslerin her biri alanında uzmanlaşmış kuruluşlarca hazırlanan ve bu kuruluşların çeşitli paydaşları vasıtasıyla derledikleri verilerden oluşmaktadır. Değerlendirmeyi yapan kuruluşlar ele aldıkları konulara göre değişen yöntemler/kriterler kullanmaktadırlar. Araştırılan konuya göre endekslerden elde edilen sonuçlar öngörülebilir gelecekle ilgili ipuçları vermektedir.

Uluslararası kuruluşların gerçekleştirdiği önemli endekslerden biri de İş Yapma Kolaylığı Endeksi'dir (Doing Business). Dünya Bankası tarafından 2003 yılından beri her yıl hazırlanan "İş Yapma Kolaylığı Endeksi"nde; 190 ülkedeki (2020 yılı itibarıyla) yerel şirketlerin iş yapma ve kurma kolaylığı ile iş yapmalarını etkileyen bir dizi düzenlemeler 11 gösterge seti çerçevesinde mercek altına alınmaktadır.

Bu çalışmada Afrika kıtasının en gelişmiş ve aynı zamanda da en büyük ekonomilerinden biri olan Güney Afrika'nın Doing Business Endeksi'ne göre 2016-2020 döneminde, dünyadaki ve bölgedeki durumu analiz edilip değerlendirilerek ileriye dönük öneriler yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası endeksler, Doing Business Endeksi, Güney Afrika

The Performance Analysis of South Africa Within The Scope of Doing Business (2016-2020)

ABSTRACT

The The indexes carried out by global organizations are done with the purpose of determining, observing, and analyzing the financial, economic, social, human, military and similar capacities of countries according to their subjects. Each of these indexes consists of data prepared by specialized staff and collected by these organizations through various stakeholders. The institutions that make the assessment use methods/criteria varying according to the subjects they deal with. The results obtained from the indexes give clues about the predictable future according to the research subject.

One of the important indexes realized by international organizations is the Ease of Doing Business Index (Doing Business). In the "Ease of Doing Business Index" prepared annually since 2003 by the World Bank, a series of regulations affecting the ease of doing and establishing business and in 190 countries (as of 2020) are examined within the framework of 11 sets of indicators.

In this study, the situation of South Africa, the country with the most developed economy and at the same time one of the largest economies of the African continent, in the world and in the region in the period of 2016-2020 was analyzed and evaluated according to the Doing Business Index and forward, looking recommendations were made.

Keywords: International indexes, Doing Business Index, South Africa

Giriş

Küresel kuruluşların araştırıp hazırladıkları ve araştırmaya konu olan ülke ve ekonomilerin finansal, ekonomik, sosyal, beşeri, askeri vb. kapasitelerini dair saptama, gözlem ve analizleri gerçekleştirdikleri endeksler ilgili taraflara önemli bir yol haritası işlevi görmektedirler. Bu endekslerin her biri alanında kendi alanında uzmanlaşmış kuruluşlar ve örgütler tarafından yapılmakta olup değerlendirmeyi yapan kuruluşlar ele aldıkları konulara göre farklı metotlar, veri teknikleri kullanmaktadırlar. Raporlar ülkelerin ekonomisi, büyüme potansiyeli, iş yapma olanakları, rekabet edebilirlikleri, siyasi ve ekonomik riskleri, dış politikadaki gelişmeleri, özgürlükleri gibi çeşitli konularda veriler sunarak ülke içi ve ülke dışındaki bütün ilgili tarafların hizmetine sunulmaktadır. Endeksler böylelikle ilgili tarafların hareket tarzını belirlemede önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Endekslerden elde edilen sonuçlar ülkeyi yönetenlere, karar vericilere ve araştırmacılara öngörülebilir gelecekle ilgili önemli ipuçları vermektedir (Yalçın, A. ve Yalçın, S. 2016:699).

Endeksler ve bu kapsamda yapılan analizler ülkelerin ekonomi, hukuk, demokrasi, şeffaflık, sosyal politikalar gibi alanlarda sergiledikleri performanslarını da ortaya koymaktadır. Ulaşılan sonuçlar ulusal ve uluslararası düzeyde ilgili bütün taraflar tarafından değerlendirilerek kullanılır.

İş Yapma Kolaylığı Endeksi uluslararası kuruluşların gerçekleştirdiği önemli endekslerden biridir. Dünya Bankası (WB) tarafından ilk kez 2003 yılında yayımlanan endeks, 5 veri setini kapsamış ve 133 ekonomiyi dikkate almıştır. En son 2020 yılında yayımlanan endeks kapsamında ise 190 ülkedeki yerel şirketlerin 11 veri seti öncülüğünde iş yapma ve kurma kolaylığı ile iş yapmalarını etkileyen bir dizi düzenlemeleri mercek altına alınmıştır. İş Yapma Kolaylığı Endeksi ülke ekonomilerini iş yapmak için uygun ortama sahip olma ölçütlerine göre sıralamaktadır. Söz konusu endeksin başlangıç kısmında amaç şöyle ifade edilmektedir: Modern bir ekonomi mevzuatsız çalışamaz. Kendi haline bırakılan piyasalar zayıf sonuçlar üretir. Mevzuat, oyuncular arasında güç dengesizliğini düzelterek daha adil sonuçlar doğmasına yol açar. Piyasa oyuncularını yapacakları eylemin diğer oyuncular üzerindeki etkisini düşünmeye teşvik eder (DB 2016). İş yapma ortamı için ülkelerdeki uygulanmakta olan yasal düzenlemelerin farklı iş adımları için şirketlerin algısına göre kolaylaştırıcı olup olmadığı ölçülerek, elde edilen veriler sayısallaştırılarak tüm ülkeler için bir endeks haline getirilmektedir.

Doing Business endeksiyle aslında özel sektördeki firmalar incelenmektedir. Özel sektör tarafından yönlendirilen büyümenin desteklenmesi kalkınma gündeminin kalbinde yer almaktadır. Pek çok gelişmekte olan ülke, işlerin ve refahın en iyi özel sektörün potansiyelini açığa çıkararak oluşturulduğu sonucuna varmıştır. İşletmelerin gelişmesi için bir "olanak sağlayan ortam" yaratmak uluslararası kalkınmada yeni mantra haline gelmiştir (Hanusch, M. 2012, s:2). Doing Business ile özel sektördeki firmaların iş yapmaları için mevcut olanaklar değerlendirilmektedir.

2003 yılından itibaren hazırlanan İş Yapma Endeksi ile çeşitli göstergeler hazırlanıp, ülkelerin performansları incelenerek dünyada girişimciye en uygun iş ve yatırım ortamını sunan ülkeler tespit edilmeye çalışılmaktadır. 2003 yılında yayımlanan ilk Doing Business Raporu, 5 gösterge setini ve 133 ekonomiyi kapsıyordu. En son 2020 yılında yayımlanan çalışma ise 11 gösterge setini ve 190 ekonomiyi dikkate alarak hazırlanmıştır ve 2 Mayıs 2018'den 1 Mayıs 2019'a kadar ki zaman aralığındaki gelişmeler incelenmiştir.

Doing Business incelediği 11 başlıkta araştırmaya konu ülkelerin ilgili mevzuat kalitesine ve etkinliğine bakarak iş yapma kolaylığını ölçmektedir. Bunlar: "İşe Başlama", Sözleşmelerin Uygulanması", "İflasın Çözümü", "İflasın Çözümü", "İnşaat İzinlerinin Alınması", "Elektrik Temini", "Kredi Temini", "Azınlık Yatırımcıların Korunması", "Vergilerin Ödenmesi", "Sınır Ötesi Ticaret", "Tapu Siciline Kayıt", "Sözleşmelerin Uygulanması" ve "İşgücü Piyasası Düzenlemeleri"dir.

İş Yapma Kolaylığı il kez 2015 raporu ile bazı önemli değişiklikler getirmiştir. Bunlar:

1-Araştırmaya konu olan on bir ekonomide ilave birer şehir: İş Yapma Kolaylığı raporunun yayın tarihinde ilk kez nüfusu 100 milyonun üzerinde olan 11 ülkede ikinci bir şehir çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Bu 11 ekonomi Bangladeş, Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Japonya, Meksika, Nijerya, Pakistan, Rusya Federasyonu ve Amerika Birleşik Devletleri'nden oluşuyor. İkinci bir şehrin ilave edilmesi diğer büyük şehirler ile ülke içi bir karşılaştırma olanağı tanımıştır.

2-Araştırma kapsamında üç göstergenin kapsamı genişletilmiştir: Azınlık yatırımcılarının korunması kredi alma ve tasfiye işlemleri. Tasfiye işlemleri göstergesi kullanılmaya başladığından bu yana örnek incelemesi yapılan bir şirket için iflas sürecinin süresini, maliyetini ve sonucunu ve teminatlı alacaklılar için kurtarma oranını ölçmüştür. Dolayısıyla, göstergeler temel olarak iflas mahkemesi sisteminin etkinliği üzerinde odaklanmıştır. Bu yılki raporda göstergeler daha da ileri giderek iflas ile ilgili yasal sistemin gücünü açık bir şekilde ölçmektedir. Kredi alma göstergeleri daha fazla iyi uygulamayı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Yasal hakların gücü endeksi, diğerlerinin yanında UNCITRAL İflas Hukukuna İlişkin Mevzuat Kılavuzuna göre seçilen yeni unsurların eklenmesi ile

birlikte 10 puandan 12 puana yükseltilmiştir. Yeni eklenen iki puandan birisi ekonomilerin entegre bir teminatlı işlemler sistemine sahip olmasına verilmiştir. Yeni eklenen diğer puan, birkaç özellik (modern fonksiyonlar sunması, bildirimle dayalı olması ve her tür teminatlı işlemi kapsamı gibi) ile tanımlanan iyi işleyen bir teminat sicilinin mevcut olmasına verilmiştir.

3-Sınıra uzaklık puanına dayalı genel sıralama: İş yapma kolaylığı sıralaması artık sınıra uzaklık puanına dayalı olarak yapılmaktadır. Bu ölçü her bir ekonominin iş düzenlemeleri alanında küresel en iyi uygulamalara ne kadar yakın olduğunu göstermektedir. Puanın daha yüksek olması daha etkin bir iş ortamı ve daha güçlü yasal kurumlar olduğunu göstermektedir.

Ülkeyi yöneten politikacıların, ülke ekonomilerinin toplu olarak iş yapma kolaylığı konusunda dünyada ve bölgesinde ve benzer ekonomilerde nerede durduğunu bilmelerinde fayda vardır. İş Yapma Kolaylığı raporu ölçtüğü alanların kapsamını genişleterek politika yapıcılara iş ortamının daha eksiksiz bir resmini çizerek yapılması gereken reformlarla ilgili olarak gündemlerine alınması gereken yeni alanları sunmaktadır (Yalçın A. ve Yalçın. S. 2017, s:33). Endeks ayrıca, ekonomiler arasında ve zaman içinde iş düzenleme ortamlarını karşılaştırmak için kapsamlı nicel verileri toplayarak ve analiz ederek, ekonomileri daha verimli düzenlemelere doğru rekabet etmeye teşvik eder; reform için ölçülebilir kriterler sunar; akademisyenler, gazeteciler, özel sektör araştırmacıları ve her bir ekonominin iş ortamıyla ilgilenen diğerleri için bir kaynak olarak hizmet eder.

İş Yapma Kolaylığı Raporu'nda temel amaç; dünya genelindeki ekonomilerde yerel işletmelere yönelik düzenleyici ortamın anlaşılması ve geliştirilmesi için nesnel bir zemin oluşturmak amacıyla ürünü yeniden şekillendirmeye devam etmektir. Birçok kilit uluslararası gösterge grubu gibi İş Yapma Kolaylığı Raporu ilk hazırlandığı 2003 yılından en son yayımlanan 2020 Endeksi'ne kadar ki süreçte büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Küresel ölçekte yayımlanan diğer önemli uluslararası veri grupları ile kıyaslandığında İş Yapma Kolaylığı yüzde 5 ile nispeten düşük bir veri düzeltme oranına sahiptir. Endeks yıllık olarak yayımlanmaktadır. 2013 yılından önceki veriler metodolojideki farklılıklar nedeniyle karşılaştırılabilir değildir.

İş Yapma Kolaylığı sıralaması inceleme kapsamındaki ekonomileri 1'den 190'a kadar sıralamaktadır; 1'inci sıra en yüksek performansı göstermektedir. Ekonomilerin sıralaması toplam sınıra uzaklık puanlarına göre değerlendirilmektedir.

İş Yapma Kolaylığı 2012 raporunda kullanılmaya başlanan sınıra uzaklık puanı, her ekonominin "sınıra" uzaklığını göstermektedir. Burada sınır 2005 yılından veya göstergeye ilişkin verilerin toplandığı yıldan sonraki üçüncü yıldan bu yana tüm ekonomiler arasında o göstergeye ilişkin en iyi performansı temsil etmektedir. Bu ölçü, 0 ile 100 arasında bir ölçeğe indirgenerek normalleştirilmiştir (100 sınırı temsil etmektedir). Bu ölçü işgücü piyasası düzenlemelerine ilişkin göstergeleri kapsamamaktadır. Sınıra uzaklık puanı her bir ekonominin iş düzenlemeleri alanında küresel en iyi uygulamalara ne kadar yakın olduğunu göstermektedir. Puanın daha yüksek olması daha etkin bir iş ortamı ve daha güçlü yasal kurumlar olduğunu göstermektedir (Uludağ, A. 2015, s: 20).

İş Yapma Kolaylığı Raporu'nda en yüksek sıralamada yer alan ülkeler hiçbir düzenlemenin yer almadığı ülkeler değildir; bu ekonomiler öyle bir düzenleyici sistem kurmuşlardır ki hem piyasadaki işlemler kolaylaşmış hem de özel sektörün gelişmesini engellemeden önemli kamu haklarını koruyabilmişlerdir. Diğer bir ifade ile bu ülkeler, güçlü kurumlarla birlikte düşük işlem maliyetlerine sahiptir.

Endeks kapsamında kullanılan metodoloji karşılaştırılabilirliğin sağlanmasına yardımcı olmakla birlikte, bazı sınırlamalara da sahiptir. Yerel şirketler için geçerli düzenleyici ortamın bazı önemli boyutlarını endeks ele almakla birlikte, iş ortamının şirketler veya yatırımcılar için önem taşıyan veya ekonominin rekabet gücünü etkileyen tüm yönlerini ölçmemektedir. Örneğin makro ekonomik istikrarı, güvenliği, yolsuzluğu, kurumların altta yatan güçlü yönlerini veya altyapı hizmetlerinin (sınır ötesi ticaret ve elektrik bağlantısına erişim ile ilgili hizmetler dışında) işgücü becerilerini, kalitesini

ölçmemektedir. Bunlara ilave olarak yabancı yatırıma özgü düzenlemeler de araştırma kapsamında değildir (Uludağ, A. 2015, s:21).

Güney Afrika ve Doing Business Endeksi

Afrika kıtasının güney uç bölgesinde yer alan Güney Afrika Cumhuriyeti, 1.219.090 kilometre karelik yüzölçümü, 2019 yılı itibarıyla de 58.5 milyonluk nüfusu (Dünya Bankası) ile Afrika'nın önemli güç merkezlerinden olup jeopolitik ve coğrafik açıdan önemli bir ülkedir. Afrika'daki en iyi geniş tabanlı ve üretken ekonomisi ile dünyadaki gelişmiş herhangi bir ülkesinde görülebilecek altyapı imkanlarına sahiptir. Ülke; Nijerya, Cezayir, Mısır ve Kenya'nın da aralarında bulunduğu kıtanın en büyük ilk beş ekonomisinden biri olup coğrafi olarak Güney Afrika'nın da dahil olduğu ve 48 ülkeden meydana gelen Sahra Altı Afrika Bölgesi'ndeki toplam GSYİH'nın da yaklaşık üçte birine sahiptir.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bankacılık, iletişim ve ulaştırma altyapısı güçlü olup doğal kaynaklar ülke ekonomisinin gelişmesinde önemli bir paya sahiptir. Ülke sanayi altyapısının, sektörel çeşitliliğin ve araştırma-geliştirme kapasitesinin gelişmişliği ile Afrika kıtası içinde ayrılan bir ekonomidir. Bununla birlikte, ülkenin, geçmişte ırkçı rejim döneminde dezavantajlı konumda bırakılan büyük nüfus kitlelerinin ekonomiden dışlanmışlığına bağlı olarak halen devam etmekte olan yüksek işsizlik, gelir ve mal varlığı dağılımındaki ciddi eşitsizlik, siyahların ekonomiye katılımında yaşanan güçlükler gibi ciddi yapısal sorunları bulunmaktadır. Bu itibarla, ülkenin dış ticaret, sanayi, yatırım ve ekonomik kalkınma politikaları, geçmişte yaşanmış ayrımcılığın etkilerinin giderilmesine dönük ekonomik dönüşüm hedefleri gözetilerek geliştirilmektedir. Ülke, söz konusu yapısal sorunların aşılması ve istihdam yaratacak büyümenin sağlanmasını teminen, yerelleşme/yerli girdi kullanımı hedeflerine giderek daha fazla yönelmekte, yurtiçinde üretimi teşvik edecek ticaret ve sanayi politikalarını devreye sokmaktadır (Ticaret Bakanlığı, GAC Pazar Bilgileri, 2020, s:3).

Dünya Bankası'nın tespitlerine göre ülke, 1990'ların ortalarında demokrasiye geçişinden bu yana vatandaşlarının refahını iyileştirme yönünde önemli adımlar atmıştır. Ancak bu konudaki ilerleme son dönemlerde yavaşlamaya başlamıştır. Yüksek işsizlik, yoksulluk ve eşitsizlik ülkenin en önemli sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya Bankası ve IMF verilerine bakıldığında Güney Afrika'nın; dünyanın en büyük platin, altın, elmas, krom, mangan ve kobalt üreticisi olduğunu (dünya rezervlerinin yüzde 40'ından fazlasına sahiptir) dolayısıyla madencilik sektörünün ülke ekonomisine önemli bir katkı sağladığı görülmektedir. Madencilik dışında imalat, hizmetler (özellikle turizm), tarım, ormancılık ve balıkçılık Güney Afrika'daki diğer kilit sektörlerdir. Ülkedeki turizm ve otelcilik, FIFA Dünya Kupası'nın 2010 yılında Güney Afrika'nın ev sahipliğinde yapılmış olmasından sonra daha da gelişen sektörler olmuştur. Güney Afrika'nın 2015 ve sonrası dönem itibarıyla ana ihracat partnerleri Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Birleşik Krallık, Japonya, Hollanda, Botswana ve Hindistan'dır. Başlıca ihraç ürünleri arasında altın, elmas, platin, diğer metaller ve mineraller, makine ve teçhizat gelmektedir. Güney Afrika'nın 2015 ve sonrası dönem itibarıyla ana ithalat ortakları ise Çin, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Suudi Arabistan, Nijerya, Tayland ve Japonya'dır (Trademap). Ana ithalat malları arasında makine ve teçhizat, kimyasallar, petrol ürünleri, bilimsel aletler ve gıda maddeleri bulunmaktadır. Dış ticarete genelde fazla veren bir ülkedir. İhracatı 2018'de 95.179 milyar dolar, 2019'da 90.419 milyar dolar ve 2020'de ise 86.115 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatı ise; 2018'de 94.024 milyar dolar, 2019'da 88.216 milyar dolar ve 2020'de 68.975 milyar dolar olmuştur (Dünya Bankası verisi). Özellikle COVID-19 Salgını, dış ticareti olduğu kadar ekonominin genelini etkilediği ve etkilemeye de devam ettiği tahmin edilmektedir.

Ekonominin tüm sektörlerinde yabancı yatırım aktif olarak teşvik edilmektedir ve genellikle yatırım konusunda çok az kısıtlama vardır. Kısıtlamaya dahil sektörler yayıncılık, telekomünikasyon, bankacılık, sigorta, savunma ve madencilik alanındadır (Kleitman, Y. 2020, s: 4-5). Ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırım (net); 2000 yılında 969 milyon dolar, 2018 yılında 5.6 milyar dolar ve 2019'da ise 4.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Dünya Bankası verisi). Yatırımlar konusunda yabancılar için Güney Afrika'nın herhangi bir yerinde arazi mülkiyeti edinme konusunda herhangi bir

kısıtlama yoktur. Bununla birlikte, yabancı arazi mülkiyet haklarına kısıtlamalar getirebilecek çeşitli yasalar düşünülmektedir (Doing Business).

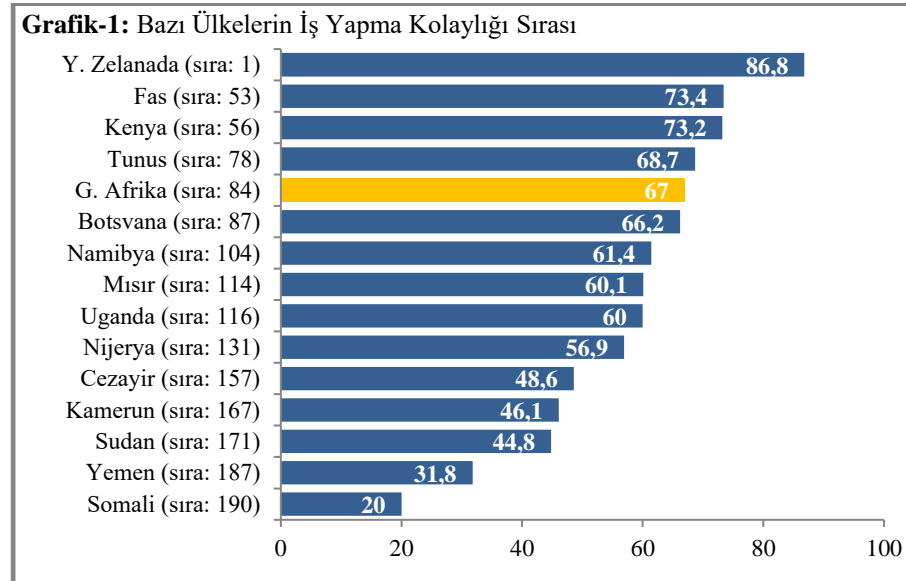
Güney Afrika'nın GSYİH'sı (cari) 1990 yılında 115.5 milyar dolar, 2000'de 136.3 milyar dolar, 2010'da 375.3 milyar dolar, 2018'de 368.3 milyar dolar ve 2019'da ise 351.4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1990 yılında kişi başına düşen milli gelir 2.860 dolardan 2019 yılında 6.040 dolara yükselmiştir (Dünya Bankası verisi).

Çoğunluğu gençlerden oluşan nüfusu, üretim için önemli bir pazar imkanı vermektedir. Bununla alakalı olarak yukarıda da ifade edildiği üzere ülkenin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlarından biri işsizliktir. 1990 yılından günümüze kadarki süreç içerisinde ülkedeki çalışabilir işgücü içerisindeki işsizlik oranı Dünya Bankası verilerine göre %20'nin altına düşmemiştir. İşsizlik oranı 2002 yılında %33.3 ile zirveye ulaşmıştır. 2020 yılına gelindiğinde ise %28.7 olarak gerçekleşmiş ve hala çok yüksektir.

Yukarıdaki verilen özet bilgilerden de hareketle araştırmanın konusu olan Güney Afrika'nın, Doing Business yani İş Yapma Kolaylığı bakımından incelenmeye değer bir ekonomi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Afrika, dünyanın en büyük ikinci kıtası olarak bir milyarı aşan nüfusu ve son derece zengin ve çeşitli doğal kaynakları, gelişmeye ve modernleşmeye olan açlığı nedeniyle dünyadaki birçok ülkenin hedefi ve cazibe merkezi haline gelmiştir. Afrika'nın ve onun en gelişmiş ekonomisine sahip aynı zamanda da kıtadaki en büyük ekonomik aktörlerinden biri olan Güney Afrika ile son dönemde başta Çin olmak üzere ABD, Hindistan, Almanya ve Japonya gibi ülkeler ticaret öncelikli olmak üzere ikili ilişkilerini geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Doing Business 2020'de dünya çapında 115 ekonomi iş yapmayı kolaylaştırmıştır. Doing Business 2020'de en dikkat çekici iyileşme gösteren ekonomileri; Ürdün, Suudi Arabistan, Togo, Nijerya, Tacikistan, Pakistan, Bahreyn, Çin, Hindistan ve Kuveyt olmuştur.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Doing Business kapsamında dikkate alınan şehir Johannesburg'dur. Johannesburg metropol alanı 4.5 milyon nüfusuyla Güney Afrika Cumhuriyeti'nin en büyük şehri olduğu gibi, Afrika kıtasının da Kahire ve Lagos'un ardından en kalabalık üçüncü şehirdir (wikipedia).

Grafik-1, Güney Afrika ve komşu devletler ile Afrika kıtasındaki seçilmiş bazı ülkelere ait Doing Business 2020 Raporu'ndaki performanslarını göstermektedir. Yeni Zelanda son 12 yıldır endeks kapsamında sürekli olarak ilk sırada yer almaktadır. Nitekim 2020 İş Yapma Kolaylığı Endeks'inde de toplamda 86.8 puanla 190 ülke içerisinde birinci sırada kendini konumlandırmıştır. Güney Afrika ise

67 puanla 190 ülke içerisinde 84'üncü sırada yer almıştır. Afrika kıtasındaki seçilmiş ülkeler açısından (Yeni Zelanda Afrika kıtasında yer almamaktadır) Güney Afrika'nın genel olarak üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Fas, Kenya, ve Tunus'a göre daha düşük bir performans gösterirken buna karşılık Botswana, Namibya, Mısır, Uganda, Nijerya, Cezayir, Kamerun, Sudan, Yemen ve endeksin son sırasında yer alan Somali'ye göre ise daha iyi bir performans ortaya koymuştur.

Aşağıdaki Tablo-1'de 2016-2020 yılları arasında yayımlanan İş Yapma Kolaylığı Endekslerine göre ülkenin sergilediği gelişim ortaya konmuştur. Tablo-1'e göre Güney Afrika 2016 yılında yayımlanan Doing Business Endeksi'nde 190 ülke içerisinde 73'üncü sırada yer almıştır. 2017'de 74'üncü, 2018'de 82'inci ve 2019 yılındaki endekste ise 82'inci sıraya yerleşmiştir. Yayımlanan en son 2020 Doing Business Endeksi'nde ise 190 ülke içerisinde 84'üncü sıraya gerilemiştir. Ülkenin incelenen beş endeks dönemi içerisinde kötü bir performans sergileyerek iş yapma koşullarının zorlaştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamındaki süreç içerisinde ülke birkaç konuda düzenleyici ve olumlu anlamda iyileştirmeler yapmış olsa bile dünya iş yapma liginde 11 sıra gerilemekten kurtulamamıştır.

Tablo-1: Doing Business 2016-2020'ye Göre Güney Afrika

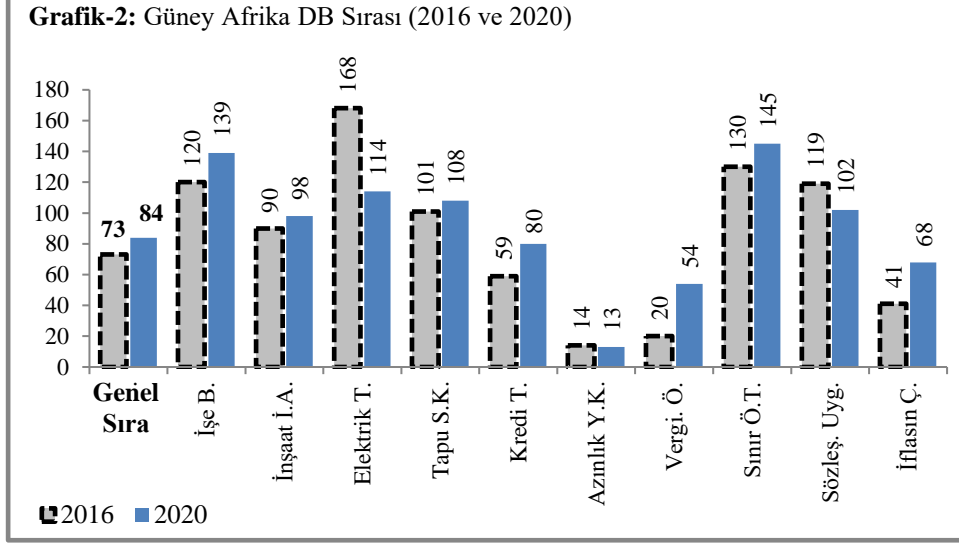
Kriterler	Değer	Yayımlanan Endeksler					DB 2020 En İyisi Y.Zelanda
		DB2016	DB2017	DB2018	DB2019	DB2020	
GENEL SIRA VE PUAN	Sıra	73	74	82	82	84	1
	Puan	64.89	65.20	64.89	66.03	67.0	86.8
Ölçülen 10 Alt Kriterine Göre Puan ve Sıralama							
İşe Başlama	Sıra	120	131	136	134	139	1
	Puan	81.18	80.47	79.97	81.22	81.2	100
İnşaat İzinlerinin Alınması	Sıra	90	99	94	96	98	7
	Puan	69.00	68.21	67.53	68.25	68.3	86.5
Elektrik Temini	Sıra	168	111	112	109	114	48
	Puan	41.99	63.18	63.21	68.79	68.8	84.0
Tapu Siciline Kayıt	Sıra	101	105	107	106	108	2
	Puan	60.79	59.03	58.43	59.32	59.5	94.6
Kredi Temini	Sıra	59	62	68	73	80	1
	Puan	60.00	60.00	60.00	60.00	60.0	100
Azınlık Yatırımcıların Korunması	Sıra	14	22	24	23	13	3
	Puan	71.67	70.00	70.00	73.33	80.0	86.0
Vergilerin Ödenmesi	Sıra	20	51	46	46	54	9
	Puan	88.75	81.09	80.02	81.13	81.2	91.0
Sınır Ötesi Ticaret	Sıra	130	139	147	143	145	63
	Puan	58.01	58.01	58.01	59.64	59.6	84.6
Sözleşmelerin Uygulanması	Sıra	119	113	115	115	102	23
	Puan	53.18	54.10	54.10	54.10	56.9	71.5
İflasın Çözümü	Sıra	41	20	55	66	68	36
	Puan	64.29	57.94	57.59	54.49	54.6	69.5

Not: İşgücü Piyasası Düzenlemeleri ölçülen ve dolayısıyla puana ve sıraya tabi tutulan bir alan değildir. Bu nedenle çalışmada tabloya dahil edilmemiştir. İlgili alt kategoride yapılan düzenlemeler sıralama ve puanlama yapılmaksızın değerlendirilmektedir.

Ülkeyi 2020 ve 2016 yıllarında yayımlanan endeksleri dikkate alarak incelediğimizde genel olarak aşağıdaki sonuçlar çıkmaktadır:

➤ En son 2020 yılında yayımlanan endekse göre; “Azınlık Yatırımcıların Korunması” konusu en iyi olduğu alt kriterlerin başında gelmekte olup 190 ülke içerisinde 13’üncü sırada yer almaktadır. Diğer en iyi olduğu iki kriter ise “Vergilerin Ödenmesi” (54’üncü sıra) ve “İflasın Çözülmesi” (68’inci sıra) olmuştur.

➤ En son 2020 yılında yayımlanan endekse göre; “Sınır Ötesi Ticaret” kriteri ise ülkenin en kötü olduğu konuların başında gelmekte olup dünyada 145’inci sırada yer almaktadır. Kötü olduğu diğer iki kriter “İşe Başlama” (139’uncu sıra) ve “Elektrik Temini”dir (114’üncü sıra).

➤ 2020 yılındaki endeksi 2016 endeksi kıyasladığımızda Grafik-2’de de ayrıntılı olarak görüleceği üzere ölçülen 10 kriterin 7’sinde kötü bir performans sergileyen ülke, incelenen 190 ülke içerisinde 2020 yılındaki sıralaması geriye düşmüştür. 2020 yılında yayımlanan endeksi 2016’deki ile kıyasladığımızda; “İşe Başlama”, “Kredi Temini”, “Vergilerin Ödenmesi”, “İNŞAAT İZİNLERİNİN ALINMASI”, “Tapu Siciline Kayıt”, “Sınır Ötesi Ticaret” ve “İflasın çözümü” konularında ülkedeki koşullar, düzenlemeler ve bürokratik işlemlerde gibi hususlarda daha da kötüye gidildiğini ve ülkenin sıralamada geriye düştüğünü görmekteyiz.

➤ “Vergilerin Ödenmesi” kriterinde ülke 2020’deki endekste 2016 yılındaki endekse göre 34 sıra gerileyerek 54’üncü sıraya konumlanmıştır. Yine aynı şekilde “Kredi Temini”nde 21 sıra gerileyerek 80’inci sıraya ve “İşe Başlama” da 19 sıra gerileyerek 139’uncu sıraya konumlanmıştır.

➤ Genel olarak “Elektrik Temini” ülkenin en kötü olduğu alanların başında gelse de 2016 yılına kıyasladığımızda 2020 yılında yayımlanan endekste 54 sıra ilerleyerek 168’inci sıradan 114’üncü sıraya yükselmiştir. Kısmen de olsa koşullarını iyileştirdiği ve dolayısıyla listede üst sıralara yerleştiği iki kriterden biri “Sözleşmelerin Uygulanması” (119’uncu sıradan 102’inci sıraya) diğeri ise “Azınlık Yatırımcıların Korunması” (14’üncü sıradan 13’üncü sıraya) olmuştur.

Güney Afrika’da 2016-2020 Döneminde İş Yapmayı Kolaylaştıran/Zorlaştıran Düzenlemeler

Doing Business 2020’de dünya çapında 115 ekonomi (ülke) iş yapmayı kolaylaştırmıştır. 190 ülke içerisindeki söz konusu 115 ekonomi, Doing Business tarafından ölçülen 10 alanda toplamda 294 iş düzenlemesi anlamında reformlar gerçekleştirmiştir. Bu reformların çoğu “İşe başlama”, “Elektrik temini”, “Vergilerin ödenmesi” ve “İNŞAAT İZİNLERİNİN ALINMASI” konularında yapılmıştır. En az reform yapılan alan ise “İflasın çözümü” olmuştur. Dolayısıyla bu ülkeler bir anlamda ölçülen 10 kategoride iyileştirici/kolaylaştırıcı düzenlemeler ve reformlar gerçekleştirmişlerdir. Bu işlemler kimi zaman bürokratik işlemlerin sayısının azaltılması, kimi zaman sürelerin kısaltılması, kimi zaman bazı işlemlerin

internet ortamında yani çevrimiçi gerçekleştirilebiliyor olması, kimi zaman idari işlemlerde şeffaflığın artırılması, kimi zaman da maliyetlerin azaltılması şeklinde olabilmektedir.

Tablo-2'deki yapılan düzenlemeler/değişiklikler incelendiğinde; ülke iş yapma ile ilgili koşullar hususunda incelenen 2016-2020 endeks dönemlerinde dört adet kolaylaştırıcı, iki adet ise mevcut şartları zorlaştırıcı olmak üzere toplamda altı adet değişiklik yapmıştır.

“Vergilerin Ödenmesi” ile ilgili olarak 2017 yılında yaptığı araç vergisi ve emlak vergisi oranlarını artırarak vergi ödemeyi daha maliyetli hale getirmesi, KDV Beyannameleri ile ilgili süreci zorlaştırması gibi iş yapmayı ağırlaştıran koşulları, ülkenin endeks kapsamındaki sıralamada geriye düşürülmesine neden olan etkenlerdir. Benzer bir durum yine aynı yıl “Tapu Siciline Kayıt” kriterinde de yaşanmış ve yapılan değişiklik ile buradaki koşullarda girişimciler açısından daha zorlaşmıştır.

Tablo-2: Güney Afrika'da İş Yapmayı Kolaylaştıran/Zorlaştıran Düzenlemeler 2016-2020

Kriterler	Endeksler					
	DB2016	DB2017	DB2018	DB2019	DB2020	Toplam
İşe Başlama		✓		✓		2
İnşaat İzin. Alınması						
Elektrik Temini				✓		1
Tapu Siciline Kayıt		X				1
Kredi Temini						
Azınlık Yat. Korunması						
Vergilerin Ödenmesi		X				1
Sınır Ötesi Ticaret						
Sözleşmelerin Uygulanması					✓	1
İflasın Çözümü						
İşgücü Piyasası Düzenlemesi						
Yıl Toplamı		3		2	1	6

✓ : İş yapmayı kolaylaştıran düzenlemeleri ifade eder.

X : İş yapmayı zorlaştıran düzenlemeleri ifade eder.

Çalışmada incelenen 2016-2020 dönemini dikkate aldığımızda ölçülen 10 kriter açısından iş yapmayı kolaylaştıran düzenlemeler ile iş yapmayı zorlaştıran düzenlemeleri kısaca şöyle ifade edebiliriz:

DB2020

➤ Sözleşmelerin Uygulanması: Güney Afrika, ticari davaların çözümlenmesi için özel bir mahkeme kurarak sözleşmelerin uygulanmasını kolaylaştırdı.

DB2019

➤ İşe Başlamak: Güney Afrika, çevrimiçi işletme kaydı için süreyi azaltarak bir iş kurmayı kolaylaştırdı.

➤ Elektrik Temini: Güney Afrika, yıllık sistem ortalama kesinti süresi endeksi (SAIDI) ve sistem ortalama kesinti sıklığı endeksi (SAIFI) için verileri kaydetmeye başlayarak elektrik kesintilerinin izlenmesini ve düzenlenmesini geliştirdi.

DB2017

➤ İşe Başlamak: Güney Afrika, bir şirket adını aramak için çevrimiçi bir portal sunarak bir iş kurmayı kolaylaştırdı.

➤ Tapu Siciline Kayıt: Güney Afrika, mülk devir vergisini artırarak mülk devretmeyi daha pahalı hale getirdi (*Yapılan bu değişiklik iş yapmayı zorlaştıran bir unsur olarak dikkate alınmalıdır*).

➤ Vergilerin Ödenmesi: Güney Afrika, araç vergisi ve emlak vergisi oranlarını artırarak vergi ödemeyi daha maliyetli hale getirdi. Aynı zamanda işverenler tarafından ödenen sosyal güvenlik primi oranı düşürüldü. Güney Afrika, KDV beyannamelerini hazırlamak için gereken süreyi artırarak vergi ödemeyi daha karmaşık hale getirdi (*Yapılan bu değişiklik iş yapmayı zorlaştıran bir unsur olarak dikkate alınmalıdır*).

Ölçülen On Kriter ve Güney Afrika

İşe Başlama Kolaylığı

İşe Başlama Kolaylığı endeksi ile iş kurmak isteyen (limitet şirket) bir girişimcinin yapması gereken tüm işlemler tespit edilerek bu prosedürlerin tamamlanması için harcanan zaman ve maliyetler ölçülmektedir. İşe başlamanın nispeten kolay veya zor olmasının önemli ekonomik sonuçları ortaya çıkabilmektedir.

Güney Afrika bu alt kriterde, 2020'de 2016 yılına göre 19 sıra gerileyerek 139'uncu sırada yer almıştır. Afrika'nın geneli itibarıyla yeni bir iş kurmak uzun bir süreçtir ve kişi başına gelirin önemli bir kısmına mal olabilmektedir. Bu durum Güney Afrika için kısmen doğrudur. Bir iş kurmanın maliyeti, kıtanın başka yerlerinde oldukça yüksek olmasına rağmen, ülkede 2020 endeksine göre kişi başına gelirin yalnızca %0.2'si kadardır. Yeni bir iş kurmak için 7 işlem ve 40 gün gerekmektedir. İncelenen beş yıllık süreç içerisinde iş kurma maliyeti ve süresi azalmış buna karşılık işlem sayısı ise artmıştır.

Tablo-3: İşe Başlama

İşe Başlama Kolaylığı	DB2016	DB2020
Sıra	120	139
Puan	81.18	81.2
İşlem Sayısı	6.0	7
Süre(Gün)	46	40
Maliyet (kişi başına düşen gelirin %)	0.3	0.2

İnşaat İzinlerinin Alınması

İnşaat İzni Alma Endeksi ile ülkenin basit bir ticaret deposu inşa etmek, kalite kontrol ve emniyet mekanizması kurmak için gerekli lisansların ve izinlerin alınması, tüm bildirimlerin gönderilmesi, incelemelerin talep edilmesi ve alınması için katlanılan zaman, formaliteleri tamamlama süresi ve yapılan maliyet dikkate alınmaktadır. Güney Afrika bu alanda da 2016 yılına göre gerileme yaşamıştır. 2020 yılı endeksine göre ülkede bir depo inşa etmek için yaklaşık 20 işlem ve bu işlemler içinde 155 gün gerekmektedir. Depo için yapılan maliyet ise 2016 yılında depo değerinin %1'i kadar iken 2020 yılında maliyetlerde artma olmuş ve depo değerinin %1.9'u kadar bir orana yükselmiştir. Ancak buna rağmen Afrika kıtasındaki çoğu ülkeye göre inşaat maliyetleri oldukça düşüktür.

Tablo-4: İnşaat İzinlerinin Alınması

İnşaat İzinlerinin Alınması	DB2016	DB2020
Sıra	90	98
Puan	69.00	68.3
İşlem Sayısı	19	20
Süre(Gün)	141	155
Maliyet (Depo Değerinin %)	1.0	1.9

Elektrik Temini

Afrika'daki ülkelerin çoğundaki altyapı sorunlarından biri de yeterince gelişmemiş olan elektrik sistemleri oluşturmaktadır. Bilindiği üzere enerji, üretimin merkezinde yer almaktadır. Kaliteli, sürekli ve sorunsuz bir enerji bütün ülkelerde olduğu gibi Afrika ve buradaki ülkeler içinde önemlidir, özellikle elektrik enerjisi. Andersen ve Dalgaard (2013), 1995-2007 döneminde elektrik kesintilerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini tahmin etmede Afrikalı işletmelere de odaklanmışlardır. Yazarlar, kesintilerdeki yüzde 1 puanlık bir artışın, uzun dönemli kişi başına GSYİH'yi %3 düşürdüğünü bulmuşlardır. Buradan hareketle kaliteli ve sorunsuz bir elektrik enerjisinin firmaların üretimini, satışını artıracakını tahmin etmek zor olmayacaktır.

Güney Afrika'nın elektrikle ilgili önemli bir diğer sorunu da yine yetersiz alt yapının neden olduğu elektrik arızasından kaynaklanan ölümcül yangınlardır. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde bu tür yangınlar yaygındır. Güney Afrika'da, 2015 yılında meydana gelen ve ekonomik kayıplara neden olan 46.000 yangının %80'ini elektrik kaynaklı yangınlar oluşturmuştur (Doing Business 2019).

Tablo-5: Elektrik Temini

Elektrik bağlatma endeksi ile yerel bir işletmenin (limited şirketin) şebekeye elektrik bağlantısını gerçekleştirmek için yapması gereken işlemler ve bunlar için gereken süre ile katılan maliyet hesaplanmaktadır. Elektrik temin etmek eskiye kıyasla düzelmiş olsa da, 109 gün süren ve 5 prosedür içeren bir süreç olup Güney Afrika'daki işletmeler için hala önemli bir sorun olduğunu ifade edebiliriz. Elektrik hizmeti sunan kuruluşa başvuru yapıldıktan sonra işlerin tamamlanıp elektriğin bağlanması 2016 yılındaki endekse göre 226 gün sürüyor iken 2020 endeksinde ise bu süre yaklaşık 109 güne inmiştir. Bu iş için kişi başına düşen gelirin %158.4'ü kadar bir maliyet gerekmektedir.

Elektrik Bağlatma	DB2016	DB2020
Sıra	168	114
Puan	41.99	68.8
İşlem Sayısı	5	5
Süre(Gün)	226	109
Maliyet (Kişi Başı Gelirin %)	670.5	158.4

Tapu Siciline Kayıt

Bu alt endeks kapsamında ile bir şirketin başka bir şirketin mülkiyetini alması ve mülkiyeti kendi üzerine geçirmesi için gereken tüm maliyet hesaplanarak, tapu idaresi sisteminin kalitesi değerlendirilmektedir. Güney Afrika bu kriter bakımından incelenen 2016 yılına kıyasla 2020 döneminde kısmen de olsa bir gerileme yaşanmıştır. 2020 Doing Business Endeksi'ne göre tapu tescil işlemleri için ortalama 7 işlem gerekmekte ve bu işlemler 23 gün sürmektedir. Bu işlemlerin toplam maliyeti, mülkiyet değerinin %8'i oranındadır. Tapu tescil işlemi maliyeti 2016 dönemine göre 2020 döneminde artmıştır.

Tablo-6: Tapu Siciline Kayıt

Tapu Siciline Kayıt	DB2016	DB2020
Sıra	101	108
Puan	60.79	59.5
İşlem Sayısı	7	7
Süre(Gün)	23	23
Maliyet (Mülk Değerinin %)	6.0	8.0

Kredi Temini

İş yapma göstergelerinden bir diğeri de "Kredi Temini" endeksidir. Bu endeks ile kredi veren ve alanların yasal hakları ile bilgi paylaşımları değerlendirilerek, krediyi kolaylaştıran durumlar analiz edilmektedir. 2020 dönemi açısından Güney Afrika, ölçülen 10 kriter açısından en iyi puana ve sıralamaya sahip olduğu dördüncü başlık burası olmuştur (her ne kadar 2016 yılına göre 21 sıra gerileme yaşanmış olsa da). 2016 yılında yayımlanan endekste ülke 190 ülke içerisinde 59'uncu sırada yer alırken 2020 yılında yayımlanan endekste ise 190 ülke içerisinde 80'inci sıraya gerilemiştir. 2020 raporuna göre "yasal haklar endeksinin gücü" 5, "kredi bilgi derinlik endeksi" ise 7 olarak puanlanmıştır. Yüksek puanlar (yasal haklarda puanlar 0-10 aralığında, kredi bilgi derinlik endeksinde 0-10 aralığında değişir) kredi ve kredi için daha fazla kredi bilgilerinin ve daha güçlü yasal hakların olduğunu göstermektedir. Bütün bu verilerden hareketle Dünya Bankası'nın yayımladığı 2020 endeksinde Güney Afrika'da kredi almak 2016 yılına göre zorlaşmıştır.

Tablo-7: Kredi Temini

Kredi Temini	DB2016	DB2020
Sıra	59	80
Puan	60.00	60.0
Yasal Haklar Endeksinin Gücü (0-10)	5	5
Kredi Bilgi Derinlik Endeksi (0-10)	7	7
Resmi Sicil Kapsamı (Yetişkinlerin %)	0.0	0.0
Özel Büro Kapsamı (Yetişkinlerin %)	62.0	66.5

Azınlık Pay Sahibi Yatırımcıların Korunması

Azınlık pay sahibi yatırımcıların korunması endeksi ile şirket yöneticilerinin şirketi yönetirken kurumsal yönetim kapsamında azınlık haklarının korunma gücü ve kurumsal şeffaflık konusu değerlendirilmektedir. Güney Afrika'nın incelenen 2016-2020 dönemini bir bütün olarak değerlendirdiğimizde; 2016 yılına göre iyileşme gösterdiği üç alandan biri de "Azınlık Pay Yatırımcıların Korunması" endeksi olmuştur. Nitekim ülke 2020 yılında yayımlanan endekste 190

Tablo-8: Azınlık Yatırımcıların Korunması

Azınlık Yatırımcıların Korunması	DB2016	DB2020
Sıra	14	13
Puan	71.67	80.0
Hissedar davası kolaylığı endeksi (0-10)	8.0	8.0
Pay sahipliği hakları kapsamı endeksi (0-6)	6.3	5.0
Sahiplik kapsamı ve kontrol endeksi (0-7)	7.2	6.0

ülke içerisinde 13'üncü sırada yer almıştır. Bu kategorideki “Hissedar davası kolaylığı endeksi” kurumsal belgelere erişim imkanını, duruşma sırasında elde edilebilen kanıtları ve yasal harcamaların tahsisi gibi hususları inceler. “Pay sahipliği hakları kapsamı endeksi” hissedarların hakları ve önemli kurumsal kararlardaki rolünü dikkate alır. “Sahiplik kapsamı ve kontrol endeksi” ise hissedarları gereksiz yere yönetim kurulu kontrolüne karşı korumayı ölçer.

Vergilerin Ödenmesi

Vergilerin ödenmesi endeksi ile orta boy işletmelerin (bir şirketin) tüm vergi mevzuatına uyumu için ödemesi gereken vergiler ile bunun için harcaması gereken zaman ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu endekse göre Güney Afrika küresel ölçekte 2016 yılına göre 34 sıra gerileyerek 20'inci sıradan 54'üncü sıraya

konumlanmıştır. Dolayısıyla vergi ve vergi ile ilgili işlemler, işletmeler açısından zorlaşmıştır. Ülkenin 2017 döneminde, araç vergisi ve emlak vergisi oranlarını artırarak vergi ödemeyi daha maliyetli hale getirmesi ve KDV beyannamelerini hazırlamak için gereken süreyi artırarak vergi ödemeyi daha karmaşık hale getirmesi bunda etkili olmuştur. Vergi ödemek, 2020 yılında yayımlanan endekse göre yılda 210 saat sürmekte ve yedi farklı vergi ödemek gerekmektedir. Kurumsal gelir vergisi en pahalı prosedürlerden biridir. Ortalama vergi oranı ise gelirin %29.2'si kadardır.

Tablo-9: Vergilerin Ödenmesi

Vergilerin Ödenmesi	DB2016	DB2020
Sıra	20	54
Puan	88.75	81.2
Vergi Sayısı (1 Yıldaki Ödeme Sayısı)	7	7
Zaman (Yıl Başına Saat)	200	210
Toplam Vergilerin Oranı (Kârın %)	28.8	29.2

Sınır Ötesi Ticaret

Bu alt endeks kapsamında malların deniz taşımacılığı ile ithalatında ve ihracatında gereken belge sayısı, ihracat ve ithalat yapmak için gereken gün sayısı, ithalat ve ihracat için katlanılması gereken maliyetler hesaplanmaya çalışılmaktadır. Güney Afrika 2020 endeksinde en kötü performans sergilediği ve dünya liginde son sıralarda yer aldığı alan bu kategori

olmuştur. Güney Afrika'da deniz aşırı ticaret çeşitli zorlukları içerisinde barındıran oldukça meşakkatli bir süreçtir. Ülkede sınır ötesi ticaret yaparken yaşanan zorlukları düzeltmede bazı adımlar atılmış olmasına rağmen maliyet ve zaman ülke için bir sorun kaynağıdır. 2016 yılına kıyasla bu alt kriterde de ülkede bir gerileme olmuş ve 190 ülke içerisinde 130'uncu sıradan 145'inci sıraya konumlanmıştır. Ülkede sınır ötesi ticaret kapsamında ithalat ve ihracat yapma yetkisi veren uygunluk belgesinin, ihracat veya ithalat yapacak olan firmalar tarafından alınması için gereken süre oldukça fazla ve katlanılması gereken maliyet de bir o kadar yüksektir. 2020 yılı endeksinde göre ülkede ihracat için bir belgenin hazırlanıp ibraz edilmesi, kontrol ve denetimi için 68 saat gerekmektedir. İthalatta ise bu süre ihracat için gerekli olan süreden daha kısa olup yaklaşık 36 saattir. İhracatta yurtiçi taşıma maliyeti 55 Dolar iken, ithalatta 73 Dolar olarak gerçekleşmektedir.

Tablo-10: Sınır Ötesi Ticaret

Sınır Ötesi Ticaret	DB2016	DB2020
Sıra	130	145
Puan	58.01	59.6
İhracat zamanı: Belgelere uygunluk (saat)	68	68
İhracat maliyeti: Belgelere uygunluk (USD)	170	55
İthalat zamanı: Belgelere uygunluk (saat)	36	36
İthalat maliyeti: Belgelere uygunluk (USD)	213	73

Sözleşmelerin Uygulanması

Bu endeksi ile mahkemelerde ticari bir ihtilafın çözümü için gereken zaman, prosedürler, katlanılması gereken maliyet ve yargısal sürecin kalitesi değerlendirilmektedir. Güney Afrika'nın incelenen 2016-2020 dönemini bir bütün olarak değerlendirdiğimizde; 2016 yılına göre iyileşme gösterdiği üç alandan bir diğeri de “Sözleşmelerin Uygulanması” endeksi olmuştur. Güney Afrika 2016 yılında yayımlanan endekste 190 ülke arasında 119'uncu sırada iken, 2020 yılında yayımlanan endekste ise Tablo-11'de görüleceği üzere iyi bir performans göstererek 190 ülke içerisinde 102'inci sıraya yükselmiştir. Bu

Tablo-11: Sözleşmelerin Uygulanması

Sözleşmelerin Uygulanması	DB2016	DB2020
Sıra	119	102
Puan	53.18	56.9
Süre (Gün)	600	600
Maliyet (Talebin %)	33.2	33.2
Yargı süreçlerinin kalitesi endeksi (0-18)	6.5	8.5

gelişmede 2020 yılında ülkenin, ticari davaların çözümlenmesi için özel bir mahkeme kurarak sözleşmelerin uygulanmasını kolaylaştırması etkili olmuştur. Güney Afrika'da bir ticari sözleşmenin icrası sırasında yargılama yaklaşık 600 gün sürebilmekte ve bir avukatın maliyeti ve mahkeme ücretleri ise talebin %33.2'sine denk düşmektedir. Bu durum ülkede sözleşmelerin uygulanmasını maliyetli hale getirebilmektedir.

İflasın Çözümü

İflası sonuçlandırma endeksi ile tasfiye sürecine girmiş (iflas nedeniyle) işletmenin ticari bir iflastan tahsil edilebilen alacak oranı, katlanması gereken maliyet, tahsil için gereken zaman ve iflası sonuçlandırmak üzere uygulanmakta olan yasal mevzuatın gücü değerlendirilmektedir. “İflasın çözümü” alt kriterinde ülkedeki koşullar, düzenlemeler ve bürokratik işlemlerde daha da kötüye gidildiğini ve ülkenin sıralamada daha da geriye düştüğünü görmekteyiz. İflasın çözülmesi ortalama iki yıl sürmekte olup, mülkün %18'ine ve %34.7'lik bir geri kazanım oranına denk gelmektedir. Ülkedeki şirket tasfiyesi işlemlerinin sorunlu bir hale geldiği ifade edilebilir.

Tablo-12: İflasın Çözümü

İflasın Çözümü	DB2016	DB2020
Sıra	41	68
Puan	64.29	54.6
Süre (Yıl)	2.0	2.0
Maliyet (Mülkün %)	18	18.0
Kazanım Oranı (Dolar Başına Sent)	35.3	34.7
Tasfiye Çerçeve Endeksi Gücü (0-16)	38.5	11.5

İşgücü Piyasası Düzenlemeleri

“İşgücü Piyasası Düzenlemeleri” konusunda ülkedeki mevcut durum ise; 2020 yılı endeksine göre ülkede uygulanan asgari ücret 290 ABD dolarıdır. Haftalık çalışma gün sayısı en fazla 6, günlük çalışma saati 9 saat ve haftalık en fazla çalışma süresi ise 45 saat olarak düzenlenmiş ve güvence altına alınmıştır. Bir çalışan herhangi bir günde 12 saatten fazla çalışamaz. İşverenler, çalışanlara fazla mesai saatlerini normal saatlik ücretin 1,5 katı oranında ödemek zorundadır. Ülkenin 1994 yılında demokrasiye geçmesinden sonra yıllık izin, mesai ücretleri, gece çalışmaları, sendikal ve sosyal haklar ve iş sözleşmeleri gibi iş piyasasını düzenleyen konular, 1995 yılında çıkarılan The Labour Relations Act -LRA- (Çalışma İlişkileri Yasası) ve 1997 tarihli The Basic Conditions of Employment Act -BCEA- (Temel İstihdam Koşulları Yasası) ile güvence altına alınmıştır. Ayrıca 1998 tarihinde çıkartılan The Employment Equity Act -EEA- (İstihdam Sermayesi Yasası) istihdamla ilgili bir diğer önemli yasadır. Amacı, haksız ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve belirlenen gruplardan (Güney Afrikalı kadınlar, siyah insanlar ve engelli insanlar) kişilerin yaşadığı dezavantajların giderilmesi için olumlu ayrımcılık önlemlerinin uygulanması yoluyla istihdamda fırsat eşitliğini ve adil muameleyi teşvik ederek işyerinde eşitliği sağlamaktır (Kleitman, Y. 2020, s:13).

Sonuç ve Değerlendirme

Doing Business Endeksleri'nde inceleme kapsamındaki ülkelerin belirlenen alanlarda ulusal ve küresel ölçekli düzenlemelerde için reform yönü ağır basan çalışmalar yapması gerekmektedir. İncelenen ekonomiler içerisinde ön sıralara yükselebilmek -dolayısıyla iş yapabilmenin ve ticaretin kolaylaştırılması için- dikkate alınan kriterler açısından hukuki düzenlemeler ve güvenceler, bürokratik işlemlerdeki hız ve işlemlerinin basitliği, yapılacak olan işlemlerin maliyetlerinin düşüklüğü vb. hususlar önemli olmaktadır.

Güney Afrika'da incelenen 2016-2020 döneminde iş yapmanın gittikçe zorlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. 2016 yılında yayımlanan endekste 190 ülke içerisinde 73'üncü sırada iken 2020 yılına gelindiğinde 84'üncü sıraya gerilemiştir. Biraz daha geriye gittiğimizde 2010 yılında yayımlanan endeks itibarıyla ülkenin 183 ülke arasında 34'üncü sırada yer aldığı dikkate aldığımızda Güney Afrika'nın son on yıllık dönem içerisinde oldukça kötü bir performans gösterdiği, iş kurmanın ve yapmanın zorlaştığı daha bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu koşulların kötüleşmesi ve iş yapmanın giderek zorlaştığı mevcut duruma rağmen Güney Afrika'nın sahip olduğu çok yönlü kültürü, zengin yer üstü ve yer altı kaynakları, genç nüfusu,

jeopolitik konumu iş yapmak ve büyümek isteyen işletmeler için birçok zorluğun yanında fırsatlar da sunmaktadır. Ülke yöneticileri ekonominin ve piyasanın önündeki engeller konusunda başta elektrikle ilgili altyapının revize edilip elektrik teminin basitleştirilmesi, işe başlama ile ilgili süreçlerin reforme edilmesi, sınır ötesi ticaretteki engellerin ortadan kaldırılması ve sözleşmelerin uygulanması hususunda adli süreçlerin hızlandırılması olmak üzere diğer alanlarda da kendilerini geliştirebilirse, ülkenin on yıl önceki konumuna ve belki de daha da ileriye gidebilmesine imkan sunabileceklerdir. Zayıf yönlerini iyileştirebildiği ölçüde sahip olduğu üstünlükleri ve barındırdığı fırsatları yerli ve yabancı yatırımcılar açısından ülkeyi bir çekim merkezi haline daha hızlı getirebilecektir.

Kaynakça

Andersen, T. Barnebeck, and Carl-Johan Dalgaard (2013). “Power Outages and Economic Growth in Africa.” *Energy Economics* 38 (July): 19–23.

Doing Business: <http://www.doingbusiness.org/>, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

Hanusch, M. (2012). “The Doing Business Indicators”, Economic Growth and Regulatory Reform Policy Research Working Paper 6176, The World Bank East Asia and the Pacific Region Poverty Reduction and Economic Management Unit.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Johannesburg>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Kleitman, Yaniv (2020). “Doing business in South Africa: Overview”, Practical Law Country Q&A 1-500-3762.

Ticaret Bakanlığı, “GAC Pazar Bilgileri”, 2020. <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/genel-bilgiler>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Trademap: <https://www.trademap.org/>, (Erişim Tarihi: 10.02.2021).

Uludağ, A. (2015). “Uluslararası Kuruluşlarca Kullanılan Global Endeksler”, Maliye Bakanlığı, <http://www.abmaliye.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 23.01.2021).

Yalçın, A. ve Yalçın, S. (2016). “Global Endeksler Işığında Ermenistan'ın Ekonomik Ve Sosyal Durumu”, 14.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 22-23 Ağustos 2016, Makedonya, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı s: 698-708.

Yalçın, A. ve Yalçın, S. (2017). “Doing Business Göstergeleri Işığında Güney Kafkasya Ülkelerindeki İş Yapma Ortamı (2010-2017)”, Avrasya Bilimler Akademisi, Avrasya Çalışmaları Dergisi, Sayı: 6, s:29-45.

World Bank: <https://www.worldbank.org/en/home>, (Erişim Tarihi: 10.02.2021).